

Hranice (okr. Přerov)**Masarykovo náměstí, parc. č. 2421/1.**

Vrcholný středověk – novověk. Město. Skupina/sít sond. Záchraný výzkum. Uložení nálezu: Archeologické centrum Olomouc, p. o., inv. č. 05/2021-307-1 – 05/2021-326-3.

Lokalizace: WGS-84: 49.5485514N, 17.7345081E; 49.5485653N, 17.7349078E; 49.5475978N, 17.7344867E; 49.5476136N, 17.7351117E

V severní části Masarykova náměstí v Hranicích byl v průběhu měsíců března a dubna roku 2021 realizován záchraný archeologický výzkum, který byl vyvolán novou výsadbou vzrostlé zeleně. V místě nové výsadby byly vyhloubeny za pomoci těžké techniky čtyři sondy (S5 – 3,3 × 17,8 m; S6 3,3 × 17,8 m; S7 4,15 × 26,5 m; S8 3,3 × 18 m). Maximální úroveň dna sond se nalézala v hloubce 1,5 m od úrovně povrchu dnešní dlažby, která tvoří povrch okolního terénu. Další dvě sondy (S9 a S10 o rozměrech 4 × 4 m) byly vyhloubeny po obou stranách jižního konce náměstí v úrovni závěru farního kostela Stětí sv. Jana Křtitele vedle parkovacích míst. Výkop obou sond byl v době výzkumu již zčásti zasypán, zjištěná maximální hloubka byla 1 m. Na profilech výkopů bylo zpozorováno kulturní souvrství a dva zahloubené objekty. Tento výzkum navázal na záchraný archeologický výzkum realizovaný již v roce 2006, který probíhal dle postupu stavebních prací na celé ploše Masarykova náměstí (Vrána 2007a; 2007b). Kulturní souvrství i zahloubené objekty lze datovat do období vrcholného středověku až novověku. Při hloubení výkopu sondy S5 bylo porušeno již nefunkční dřevěné potrubí, další dřevěné potrubí bylo narušeno při hloubení výkopu vedoucího od S5 směrem k šachtě stávající kanalizace (obr. 45). Obdobné dřevěné potrubí bylo zjištěno při záchraném archeologickém výzkumu na Masarykově náměstí již v roce 2006 (Vrána 2008). V souvislosti s touto akcí byl také proveden archeologický dohled výkopu pro elektrické vedení, který vedl od budovy Staré radnice č. 71 (nyní sídlo městského muzea) podél farního kostela Stětí sv. Jana Křtitele až do prostoru sond S8 a S9, narušení archeologických situací však nebylo pozorováno.

Literatura

Vrána, J. 2007a: Hranice (okr. Přerov), Masarykovo náměstí. *Přehled výzkumů* 48, 467.

Obr. 45. Hranice. Pohled na odkrytou část dřevěného potrubí, na jehož konci je patrná kovová spojka; pohled od východu. Foto J. Vrána.

Fig. 45. Hranice. View from the east of the unearthed part of the wooden pipeline with a visible metal clamp at the end. Photo by J. Vrána.

Vrána, J. 2007b: *Záchraný archeologický výzkum Hranice –*

Masarykovo náměstí, Olomouc, č. j. 209/07. Rkp. nálezoové zprávy, č. j. MTX200801112 [cit. 2022-11-04]. Uloženo: Archiv nálezoových zpráv Archeologického ústavu AV ČR, Brno, v. v. i. Dostupné také z: Digitální archiv Archeologické mapy České republiky <https://digiarchiv.aiscr.cz/id/M-TX-200801112>.

Vrána, J. 2008: Dřevěné potrubí nalezené na Masarykově náměstí v Hranicích (okres Přerov). In: M. Bém, J. Peška (eds.): *Ročenka 2007*. Olomouc: Archeologické centrum Olomouc, 181–195.

Summary

The high medieval cultural strata and remains of the stone paving from the modern period were documented in 2021 during a rescue excavation at Masaryk Square in Hranice (Přerov District). A wooden pipeline, which had already been discovered during a rescue excavation in 2006 (Vrána 2008), was disturbed by construction work in several sections (Fig. 45).

Jakub Vrána

Hrdibořice (okr. Prostějov)**Intravilán obce, parc. č. 314, 315, 260.**

Vrcholný středověk, pozdní středověk, novověk. Vesnice. Skupina/sít sond. Záchraný výzkum. Uložení nálezu: Muzeum a galerie v Prostějově, p. o., inv. č. 320.612–320.635, 320.645–320.649.

Lokalizace: S-JTSK: -550522.70, -1133859.50

V dubnu a květnu 2021 byly realizovány zemní práce související s pokládkou optických kabelů internetové sítě společnosti INFOS ART v obci Hrdibořice (AMČR). I přes skutečnost, že parametry potřebných liniových výkopů lze z pohledu archeologie označit spíše za mikrosondáž, přineslo jejich sledování cenné poznatky k historii této středomoravské obce. Její původní půdorysné schéma tvořila návesní ulicovka s osou vymezenou dnešní kaplí sv. Floriána na straně jedné a objektem bývalého mlýna na straně druhé. V tomto prostoru bylo lokalizováno narušení hned několika archeologických objektů s keramikou náležející do průběhu pokročilého 13. století (zde vzpomeňme nejstarší písemnou zmínku o obci z roku 1254: *inter villam Hrdiwborizc*; Hosák, Šrámek 1970, 299) až závěru 16. století. K zajímavému objevu došlo před domem č. p. 9, kde výhozy zeminy překvapivě poskytly také kolekci zlomků pozdně renesančních kamnových kachlů. Bezsporně nejzajímavějším kusem v této kolekci je portrétní kachel – římsový kachel s dvojjportrétem – busta urozeného muže a ženy, jejíž vročení končí číslicí 9. Výbornou analogií je zde nález z otaslavického hradu s datací kolem roku 1568 (Menoušková, Měřínský 2008, 87, pol. 266) nebo podobný kus bez vročení z Úprkovic ulice v Prostějově (Geislerová, Parma 2013, 279). Dobře ikonograficky určitelné jsou i zlomky několika kachlů s architektonickými motivy – základní kachel s nikou uzavřenou konchou, dvojicí oken po stranách a rostlinným motivem v pozadí. Obdobné kusy datované do 16. století známe z měst Prostějov a Holešov (Menoušková, Měřínský 2008, 135, pol. 439, 440). Poslední skupinu tvoří zlomky kachle/lů s ornamenty – rozeta/slunce v medailonu doplněná květinovými vzory (volné analogie s datací do 16. století, např. položka č. 1299 nebo položka č. 1335 v práci Pavlík, Vitanovský 2004). Ve středomoravském venkovském prostředí jde stále o ne zcela obvyklý a interpretačně zajímavý doklad kachlových kamen (cf. Hlubek, Faltýnek 2016, 121), který zřejmě odráží zlepšující se majetkové poměry a tím i vzrůstající životní úroveň obyvatelstva hanáckých vesnic v raném novověku, kdy došlo také k postupnému stírání rozdílů ve způsobu vytápění obytných prostor ve městech a na vesnici.

Literatura

AMČR: Záznam M-202103117 [cit. 2022-11-04]. Archeologická mapa České republiky.

Geislerová, K., Parma, D. (eds.) 2013: *Výzkumy – Ausgrabungen 2005–2010*. Brno: Ústav archeologické památkové péče.

Hlubek, L., Faltýnek, K. 2016: Soubor raně novověkých kachlů z Chořelic (okr. Olomouc). *Zprávy Vlastivědného muzea v Olomouci* 312, 113–124.

Hosák, L., Šrámek, R. 1970: *Místní jména na Moravě a ve Slezsku. I.* A–L. Praha: Academia.

Menoušková, D., Měřínský, Z. (eds.) 2008: *Kráska, která hřeje. Výběrový katalog gotických a renesančních kachlů Moravy a Slezska*. Uherské Hradiště: Slováké muzeum.

Pavlík, Č., Vitanovský, M. 2004: *Encyklopedie kachlů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Ikonografický atlas reliéfů na kachlích gotiky a renesance*. Praha: Libri.

Summary

During the installation of optic cables in Hrdibořice (Prostějov District) in 2021, a settlement dating from the late 13th century to the end of the 16th century was documented in the village centre. Particularly noteworthy are the fragments of late Renaissance stove tiles.

Pavel Fojtík

Javorník (k. ú. Javorník-město, okr. Jeseník) „Podměstí“, parc. č. 492.

Industriální období 2. Samostatná usedlost, dílenský areál. Plošný odkryv. Badatelský výzkum. Uložení nálezu: Vlastivědné muzeum Jesenicka, p. o.

Lokalizace: WGS-84: 50.393561246, 17.004871784

V roce 2021 byla provedena čtvrtá závěrečná etapa výzkumu hospodářského stavení na katastru obce Javorník v trati Podměstí západně od zástavby. Tímto rokem byl tak ukončen zjišťovací výzkum budovy, která byla součástí objektu bývalé turbíny firmy Bruno Lux (výroba kachlů a dalších keramických předmětů). Objekt obdélníkovitého tvaru byl rozdělen na dvě části za sebou vybudovaných místností. V přední byly vybudovány tři kóje pro hospodářská zvířata, kdy dvě (uprostřed a vpravo od vstupních dveří) byly po nějaké době následně zrušeny a místo nich byla vytvořena dílna obsluhy turbíny. V levé části místnosti byl v kóji nalezen kamenný žlab pro krmení vepřů. Zadní trakt, do kterého se vcházelo bokem objektu, sloužil nejenom pro hospodářská zvířata, ale zadní část byla zvolena i jako odpočinkové místo pro obsluhu. V této části byl objekt propojen vchodem s budovou bývalé turbíny.

Literatura

Neuveдено.

Summary

In 2021, the final phase of excavation was carried out in Javorník – ‘Podměstí’ field (Jeseník District). A small building that used to serve the turbine operators of the Bruno Lux Company was discovered during the excavation.

Milan Rychlý

Jedovnice (okr. Blansko)

„U Kůlny“, parc. č. 2666/22.

Středověk. Vodní dílo, samostatná usedlost. Vizualní/geodetický průzkum. Záchraný výzkum. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84: 49.328760011, 16.783347162; 49.3292631N, 16.7851131E; 49.3281461N, 16.7849711E; 49.3278278N, 16.7829192E

Během výstavby vodovodu „Pitná voda Jedovnicko“ byl v roce 2021 ve spolupráci s J. Plchem z Jedovnic a M. Režným z Rychtářova v okolí penzionu Kůlna orientačně zaměřen relikt bývalého vodního, snad mlýnského náhonu a místo s pozůstatky kamenných základů zaniklé středověké usedlosti. Je velmi pravděpodobné, že jihovýchodně penzionu zachytila rýha budovaného vodovodu v úseku podél jižního okraje cesty další neznámý průběh vodního náhonu, který mohl být původně dotován vodami Podomského potoka z prostoru přítokového údolí.

Z místa zaniklé středověké usedlosti byly získány M. Režným zlomky pozdně středověké keramiky a část profilovaného ingotu s objemnými slitky olova. Zmíněné poznatky poukazují na dosud neověřenou existenci hutního areálu využívajícího ke své činnosti síly tekoucí vody. Vystupující pískovcové kameny načervenalého zbarvení signalizují v lučním terénu přítomnost neznámých kamenných konstrukcí.

Literatura

Neuveдено.

Summary

A relic of a former raceway (perhaps a mill race) and the remains of the stone foundations of a deserted medieval farmstead with finds of late medieval pottery and part of an ingot with lead pigs were found in 2021 near the Kůlna Guesthouse during a water pipeline construction in Jedovnice (Blansko District).

Petr Kos

Ježkovice (k. ú. Ježkovice na Moravě, okr. Vyškov) „Černov“.

Raný středověk. Hradiště. Průzkum detektorem kovu. Uložení nálezu: Moravské zemské muzeum.

Lokalizace: WGS-84: 49.3022361N, 16.8673911E

Během detektorové prospekce na lokalitě (bližší informace viz Čižmář et al. 2022) byla v roce 2021 nalezena také tři neúplná slovansko-avarská opasková kování (obr. 46). Dvě větší kování je možné datovat do fáze SS IV podle J. Zábojníka (Zábojník 1991, 241, 248), která odpovídá období konce 8. století.

Literatura

Čižmář, I., Čižmářová, H., Golec, M., Golec Mírová, Z. 2022:

Ježkovice (k. ú. Ježkovice na Moravě, okr. Vyškov). *Přehled výzkumů* 63(1), 187.

Zábojník, J. 1991: Seriation von Gürtelbeschlagarnituren aus dem Gebiet der Slowakei und Österreichs (Beitrag zur Chronologie der Zeit des Awarischen Kaganats). In: Z. Čilinská (ed.): *K problematike osídlenia stredodunajskej oblasti vo včasnem stredoveku*. Nitra: Archeologický ústav SAV, 219–321.